

Előfizetési díj
Vidékre postán vagy helyben házhoz
hordva:
Egész évre 12 frt.
Félévre 6 „
Negyedévre 3 „
Egy hóra 1 „
Egyes szám ára 5 kr.
Megjelenik minden nap, az ünnepeket követő
napok kivételével.

KELET.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPI LAP.

Hirdetési díjak:
Országos hasábozott gármond sor ára 6 kr.
Helyi díj minden hirdetés után 30 kr. Nagybír-
ós gyakori hirdetésekkel külön kedvezményt is
nyújt a kiadóhivatal.
Hirdetéseket fölvesznek:
Bécsben: Oppelk Alajos (Wollzeile 22) (Hansen
stein és Vogler (Neuer Markt 11).
Pesten: Lang Leopold (Eisendstr. 9. z.).
Nyitási cikkek
gármond sora után 25 kr. fizetendő.

Szerkesztői szállás: Belső-farkasutca 76. szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények czimzendők.
Az értékes cikkek díjaztatnak. Kéziratok nem adatnak vissza.
Kiadó-hivatal: Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

A „KELET” politikai és közgazd. napilap negyedik félévi folyamára
kérjük az előfizetési pénzek mielőbbi beküldését, legcélszerűbben postai utalványlapokkal.
A lap szellemi része felől kezeskedik a szerkesztőség buzgalma és a munkatársak bőv sorozatának szakavatottsága.
A lap kiállítása körül alólírott kiadó-hivatal minden kitéhetőt elkövet, hogy a t előfizetők méltó igényei kielégítenek.
Előfizetési árak maradnak a régiek:
Aug.—dec. 5 frt. Egy hóra 1 frt.
Aug.—sept. 2 frt. Egyes szám ára 5 kr.
8 előfizető után tiszteletpéldánnyal szolgálunk t. gyűjtőinknek.
A „KELET” kiadóhivatala.

Ellentétek az állam és egyház között.

(M. A.) Laurent Frigyes belga tudós „Études sur l'histoire de l'humanité” című híres munkájában a történelmi bölcselet szabad és magas álláspontjáról vizsgálat alá veszi a keresztény egély viszonyát a modern civilisatio- és államhoz. Vizsgálódásának eredménye az, hogy a hagyományos kereszténység — úgy a jezsuiták értelmezése szerinti rom. kath. egyházé, mint a protestans orthodoxiáé is — a modern szellemi- és államélettel nem egyeztethető össze. Ebből azonban korántsem következteti azt, hogy a ker. vallás elévült vagy a kor haladása által túl lön szárnyalva. Néze- te oda megy ki, hogy a kereszténység csak úgy maradhat meg a jövő emberiség vallásá- nak, ha bebizonyítja fejlődési képessé- gét, lerázza régebbi korszakok tévelyeit, s a tudomány szelleme által kiegészítődik s meg- tisztul.
Történelmi ismeretek s eszményi mély- ség tekintetében Laurent korunk legkiválóbb tudományos fői közt foglal helyet. Munkáit senki sem teheti le kezeiből gazdag tanulságok és szellemi felüdülés nélkül. Az intések, me- lyekkel a szabadelvű catholicusokat — maga is e vallás hívei közé tartozván — arra serkenti, hogy szülői jogait gyermekeiknek jesuiticus nevelése ellenében érvényesítsék, valóban meg- hatóak. S fennírintett vizsgálódásának ered- ménye ellen sem igen tehető kifogás. A ker. hitközségnek már első kezdetében találunk oly jellemvonásokat, melyek az akkori államnál bi- zalmatlanságot élesztettek, s annak szellemével

alig, vagy épen nem valának megegyeztetetők. Ezekre gondolva nem nehéz megértenünk, mi- ért tartották az antik rómaiak a kereszténye- ket rossz polgároknak.
E jellemvonások közé számíthatni minde- nekelt az első keresztények hitét az akkori világnak, tehát a római birodalomnak is — el- enyésztenve, s Isten megtisztalt országának ujjaalakulásában.
Az első keresztények még mindezt meg- élhetni remélték. A történelem kimutatta ugy a tévedést e hitben, mint a benne rejlő helyes sejtelmét a kereszténység győzelmének a pogány világ fölött. A tévedés idők folytán ki lön ugyan irtva, de míg a hívők lelkére eredeti erejében hatott, azok az államra nézve való- ban hasznavehetlen polgárok voltak. Ki holnap- ra epedve várja a világ végét, az keveset fá- radozhatik ma e világ jólétéért.
A keresztény egélynek egy másik jellem- vonása — úgy, mint azt a régi egyház tanította s hívői felfogták — hosszabb ideig gyakorolt hátrányos befolyást az államra. E vonás a testnek spiritualisticus megvetése, az ugynevezett földi javak kicsinylése, az el- fordulás e földtől, a kizárólagos odaengedés a tulvilág felé. E szellemirányt a középkorban rendszeresen fejleszték, még pedig oly intéz- mények által, melyek az állam és szükség- lelei irányában ellenséges állást foglaltak el. Az imában s jámbor szokásokban elmerült szemlélődő életet többre becsülték a gondolat és cselekvésis tevékeny munkájánál, a természet- lenes megtartóztatást szentebbnek tartották a vidor életélvélknél. A tunya remete a munkás polgároknál többnek, a barotók s apácák szegénységi és szűzességi fogadalma a szentség egyik fokának, a papok nőtlen élete a világiak házasságánál hecsesebbnek tartatott. A kolos- torok kiváltságokban részesültek, a clerus fel volt mentve az állam fősége alól.
Hogy az egélyi igazság ezen egyoldalú tulfeszítése már az eredeti kereszténységnek volt-e hibája, vagy pedig csak a középkor egy- házi fejlődésének tulajdonítható, a főségtelen, miszerint a földi élet értéktelenségének ama téves alapnézete káros volt a gazdasági jólét- re, a tudományra és államra nézve. A XVI-ik század egyházi reformja részben eloszlatá e tévelyt, melynek hatályán ezenkívül még a mo- dern jog- és államrendszer fejlődése, valamint a kulturai haladás is nagyot csökkentett. Nem szünt meg ugyan egészen uralkodni, mert még mindig feltalálhatjuk azt catechismusokban, még mindig buzgóan tanítják a jezsuita iskolákban, s IX Pius „Syllabus errorum”-ja még min- dig nem tévely, hanem igazságként jelöli meg azt. De egészben és nagyban mégis tehetetlené vált, a jelenkor kereszténysége napirendre tért fölötté, s a modern népek, mint a mult szét- szakadozott ruháját, vetették le azt.
Az emberi természet és munka e megve- tésnél kevésbbé volt ártalmas, de az államélet

fejlődésére mégis hátrányosan hatott a sok ba- bona, mely a ker. vallás fejlődését kezdettől fogva kísérte, vagy később ahöz csatlakozott. Ide sorozható a hit a test szerénti ördögben, az embereket környező gonosz szellemekben, a boszorkányok és varázslókban, a csodákban stb. Míg a népek ilyesmikben hisznek, nem is- merhetik fel a dolgok valódi természetét, nem foghatják fel a természet- szükségesség és le- hetőség közti különbséget, igen sokat várnak Isten segélyétől, s igen kevésé fesztik saját erőiket. Elrémitették magokat képzelte veszé- lyek által, s gyengékké válnak a valódi ellen- séggel szemközt.
Még most is oly gonddal ápolják a hagyó- mányos babonát a keresztény és pedig mind a kath., mind a protestans egyházban, mintha a vallásos hit azt nem is nélkülözhetné. A kül- tő szavaiként „még mindig csoda a hit leg- édesb gyermeke.” Annál határozottabban szó- lal fel ellene a tudomány. A fény, melyet a természet törvényei s egybefüggése fölé áras- tott, halálos csapással lön minden babonára nézve. Árnyképeit azóta csak sötétben vagy legfeljebb csalóka ködhomályban mutatgatják.
A kereszténység hivatása nézetünk sze- rint, hogy megmaradjon a szellemileg érett emberiség vallásának. Épen ezért kívánjuk Laurent-tel együtt mi is, hogy tisz- títassék meg mindazon téveszméktől, melyek a mai emberiséget visszariasztják és sértik. A tévelyek mesterséges ápolása elidegeníti a val- lástól a legkiválóbb szellemeket, s néhány szen- teskedő képmutató mellett csak az ostobák és tudatlanok számát növeli.
— Tegnap, lapunk bezárta után, vettük Pestről a következő táviratot:
A szerb congressus, a Miletics-párt meggondo- latlan légségsért eljárása miatt, feloszlattatott. A szerb ultrák táviratilag a királyhoz fordultak, kirá- lyi biztos Mollinary eltávolítását kérelmezvén. A ki- rály berlini látogatása hat napig fog tartani. A prá- gai „Politik” egész szerkesztősége vád alá helyez- tetett.
Kodolányi Antal ig. tanár beszéde, melylyel a kolozs-monostori gaz- dászati póttanfolyamot meg- nyitotta augusztus 19-én.
Uram! Midőn önöket intézetünkbe lépve ezen- nel őszinte szívéllyességgel üdvözlém, engedjék meg, hogy az alkalmat felhasználjam arra, hogy rö- vidben körvonalozzam önök idejövételének célját s jelentőségét, hogy ez által ismét felhívassam önök figyelmét arra is, mely föladat vár e gazdasági tan- folyamból önökre, ittélők alatt, s mely feladat vár ebből kifolyólag künn, ha majd önök ismét házi tűzhelyeikhez a nép közé térnek vissza ismét.
Uram! A nagyméltóságú földmívelési-, ipar és kereskedelmi m. k. ministerium által intézetünk- nál megnyitott rendelt, s mai napon megnyitott nép-

tanítói gazdasági tanfolyam által, az erdélyi részek- ben is egy oly intézmény lép életbe, melynek hord- ereje messze túl fog hatni, kell, hogy túl hasson szerény körön, melyben e megnyitás történeti, me- lynek haszna és áldása szerite terjedve az ország- ba, bővön kárpótolni fogja ugy önök, mint tanítók, valamint az önök oktatására vállalkozott tanárok fá- radozásait is. Uram! Önök mindnyájan, a k. gaz- dasági tanfolyamra összesereglettek, a nép között, a a néppel élnek, azon nép között és néppel, melynek hogy éppen azon ismeretekben, mely őt hivatásánál fogva a legközelebből érdekli, s a melyeknek he- lyes alkalmazása által neki a mindennapi kenyeret annyival könnyebb lett volna előállítani családja szá- mára, a legkevesebb alkalom nyújtott magát ké- pezni, magát tökéletesíteni, a minden elhanyagolás között a mi századok, ezredek óta érte a népet, a legkeszűbben boszulta meg magát a nép és ország szegénységében. Mert valóban szegénynek lehet ne- vezni az oly népet, azon országot, melyben oly ke- vés tőke van megtakarítva a kétes jövőre, miszerint egyetlen egy terméketlen év elég arra, hogy koldu- botot adjon annyi földmives kezébe, hogy éhenba- lássa juttassa a nép legnagyobb részét, mindezt fájdalom, hazánkban a közelmúltban is alkalmunk volt tapasztalni!
Tanítani, oktatni kell tehát a népet saját szak- májában, megbarátkoztatván a tudomány és tapasztalat azon elveivel, melyeknek elsajátítása és alkalmazása által a mint a mivel s előre haladott né- pek példája mutatja, lehetővé tette két kalást hoz- ni, hol az előtt csak egy termett, s ki van inkább hivatva más e szép és nagyhasznu és horderejű föl- adatra, mint önök, kiknek élete és iétele oly szoro- san, oly bensőleg össze van fűzve, a nép léte és éle- tének. Ámde, hogy önök kezökbe vehessék, kezökbe vegyék e nagy, ez országra ható munkának ma még csak szerény kezdeményezését, a gazdasági tudomá- nyok terén önök ismereteit szélesíteni, őregíteni van szükség, és ez képezi feladatát a gazdasági tan- folyamnak.
Egy országos szükség van tehát hivatva, ha- bár egyelőre csak enyhíteni, e néptanítói gazdasági tanfolyam; csak enyhíteni mondom, mert hiszen szá- zadok mulasztását orvosolni ennél, ez irányban is behatódott intézkedésekre van szükség. És így ez in- tézmény célját tekintve, a tanár urak feladata az, hogy a mennyire azt a tanfolyam megtartására ki- szabott idő rövidsége engedi, legalább fölveiben is- mertessék meg önökkel a mezei gazdasági tudomá- nyok főágait, s magyarázzák meg az ismereteknek gyakorlat terén sikeres alkalmazhatóságát, hogy önök hazatérve legelőbb is saját kisbirtokaikon alkalmaz- va azt, a mit a helyi viszonyok alkalmazzani hasznos- nak, előnyösnek mutatnak — mert hiszen hazánkban még alig van község, hol a tanítónak nem éppen a földmívelésből kellene előállítani mindennapi ke- nyerének legnagyobb részét — példa által buzdítsák a népet, a földmívelés terén az eddigig egy jobb egy célszerűbb eljárás követésére. A minek én éppen azért tulajdonítok nagy horderőt és nagy fontossá- got, mert tapasztalásból tudom, hogy a nép csak ritkán hajlandó nagyobb birtokok bármily jeles ke- zelése után is példaként indulni, ellenben saját kis

A „KELET” TÁRCZÁJA.
Emlékezések Svájra.
(Naplóm nyomán)
Herepei Gerőtől.
II.
A vierwaldstätti tó és kör- nyezete.
A Rigi s rajta a vasut.
(Folytatás.)
Az egész Rigi vasut, lokomotiv és kocsija szer- kezetével nagyon egyszerű, világért sem oly kom- plikált — mint a távoli esmeretlen gondolná. Csak a kezdeményezés s a kiviteli módozat, az volt sokak előtt abszurdumnak látszó.
A mint 1869-ben a „Harpers Weekly” nevű angol lap a legelső ily hegyi vasut leírását hozta, senki sem hitte, hogy ez is nem egy amerikai „hi- zott kacsa”, vagy mint a német mondja „ein Puff.”

Említett vasut Amerika északi részén a New Hampschiri államban, az ugynevezett „Fehér hegyen” épült.
Egy Marsch nevű mérnök agyában fogam- zott a vakmerő gondolat, hogy a Fehér hegyen vasut- at kellene létesíteni. A tervet meg is készítette s midőn a new-hampschiri államépítészeti gyűlésben engedélyért folyamodott, egy gyűlési tag gunyosan ezt jegyzé meg: „Uram, nem lenne célszerű a Fe- hér hegyre tervezett vasutjának végállomását a hold- ba a tenői?” Mindennek dacára Marsch az engedélyt megkapta és 17.000 hold földet vásárolt meg a ne- vezett hegyen egész a hegy csúcsáig. Megkezdette a földmunkákat s egy mértföldnyire saját költség- gén rakta le a sineket — s e mértföldön vonatot is állított. Később sikerült egy társaságot is megyni vállalatának, melynek élén egy Sanborn nevű mér- nök állott. A munka először sok nehézséggel járva, lassan haladt, de mégis biztosan előre. A mostoha idők miatt csak a nyári hónapokon dolgozhattak.
1868-ban a már-már bevégzett munkálatokat részben megrongálta részben a tovább folytatást meggá- totta egy a hegyről legördült hóomlás, annyira, hogy a munkások szerszámaikat eltemetve csak ez év (68) júniusá- ban tudták a hátralevő 800 lábót megmunkálni.
1868 végén már egészen kész volt e vasut s átadatott a forgalomnak.
Ez amerikai csoda-vasut alter-egoja Svájoz kö- zepén a Rigi vasut.

Mi volt 50—60 évvel ezelőtt a Rigi felve- zető at! Hány könyvet irtak róla azon utazók szá- mára, kik e gazdag kilátást és valódi gyönyört nyuj- tó hegyet meg akarták látogatni. Mily roppant fáradsá- g és költségbe került az oda vezető út, — gőz- hajó- ló- öszvér- s az ott való szállásolás.
Még sokan emlegetik ma is azon sokak által ajánlott léghajóval való odamenetelt. Csak hogy min- dig vakmerő vállalatnak tűnt fel e csaknem 6000 láb magasban levő Culmra léghajóval felszállani — s nem is merték megkísérteni. S im a már forga- lomnak átadott vasutal meg van oldva a tétel, hogy miként lehet kevés és élvezetes utazással a tetőre jutni!
Ezen 5.541 láb magosságu helyre 4.436 lábót lehet vasuton megmenni a Rigi Staffelig; tehát csak 1105 lábót kell az utazónak a Culmig gyalog meg- tenni; — a mely még kellemetes.
Vitznautól, tehát a vasut kezdetétől az utolsó állomásig 5½ kilométer hosszú a vonal. E vonalon 2 állomás van; az első a „Freiberg” nevű csúcsonál, — hol a kazánba vizet merítenek, — a másik „Kaltbaadnál.”
E vonalnak van egy 70 meter hosszú tunelle is, melynek túlsó végén egy 80 meter hosszú vashid nyulik át egy nagy mélységen.
A felmenet ez 5½ kilométernyi uton 1 óra és 20 perc alatt történik.

A személy szállító vagon 80 személyre ké- szült. A fel- és lejöveti díj 5 frank.
A vasutat felvivő mérnökök nevei Näff és Schveke. A mechanikai munka Rigenbaché.
Az egész vasut 2½ millió frankba került.
A felmenés e vasuton ékint történik:
Két sima rendes sin vezet fel egymástól 2 öl- nyi párhuzamos távolban, 1 sin pedig közöl halad a többivel párhuzamosan. E közöl levő sin átmérő- je egy láb, melynek felső lapjába egymástól 4 hü- velynyi távolban rézsutason vésett lyukak vannak. A személyszállító 2 öl széles kocsis és a kisdol- komotiv alsó lapjának két szélén rendes vasuti kere- kek vannak, még pedig a kocsin 4, a lokomotiven 2. A kocsis és lokomotiv középen — alól — egy fogas kerek van, melynek fogai a közbeleső sin ro- vátkáiba tökéletesen találunk. Ha felfelé megyen a vonat, akkor a lokomotiv mindig hátul; ha lefelé akkor mindig elől van, de soha sincs a kocsisoz kapcsolva; s ez azért van, hogy ha a lokomotiven valami baj van, p. o. explodál — vagy kiugrik, magával ne ránts a kocsit is. (Ez esetben a kocsis lépcsőjén álló szolgáló rögtön megállíthatja egy csa- varral a kocsit). Egy szolgáló mindig elől megyen a vonattól 6—7 ölnyi távolban vizsgálni, hogy a si- neken vagy annak lyukaiban nincs-e valami, hogy azt eltávolítsa.
[Vége köv.]

